

REFERENCES

1. Yevtushenko, V. A., Kudinova, M. M., Skvira, I. O. (2018). Upravlinnya zbutovoyu diyalnistyu: pobudova kanaliv zbutu ta yih stimulyuvannya na zovnishnih rinkah. *Priazovskij ekonomichnij visnik – Azov Economic Bulletin*, 5(10). URL: http://pev.kpu.zp.ua/journals/2018/5_10_uk/35.pdf [In Ukrainian].
2. «Biskvit-Shokolad». URL: <http://www.biscuit.com.ua> [In Ukrainian].

Юшко Алла Миронівна

*кандидат юридичних наук, доцент, завідувач наукового відділу
НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку
НАПрН України, доцент кафедри трудового права
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
ORCID: 0000-0002-6445-5974*

ВИЩА ЮРИДИЧНА ОСВІТА В УКРАЇНІ: ВИКЛИКИ СУЧАСНОСТІ

Робота присвячена дослідженню проблеми реформування вищої юридичної освіти як складової вищої освіти, її змістового наповнення, а також забезпечення якості освіти. Обґрунтовується висновок щодо необхідності перегляду парадигми змісту вищої юридичної освіти, націленні її на розвиток розумових здібностей і критичного мислення студента, вміння застосовувати знання для ефективного правового захисту законних інтересів громадян.

Ключові слова: реформа, вища освіта, юридична освіта.

Yushko Alla

*PhD, As. Professor; Head of Scientific Department of Scientific and Research Institute of Providing Legal Framework for the Innovative Development of NALS of Ukraine, As. Professor of the Department of Labor Law of Yaroslav Mudryi National Law University
ORCID: 0000-0002-6445-5974*

HIGHER LEGAL EDUCATION IN UKRAINE: CHALLENGES OF MODERNITY

The work is devoted to the research of the problem of reforming higher legal education as a component of higher education, its content, as well as ensuring the quality of education. The conclusion is grounded on the necessity of revising the paradigm of the content of higher legal education, its aim at developing the student's mental and critical thinking, ability to apply knowledge for effective legal protection of the legitimate interests of citizens.

Keywords: reform, higher education, legal education.

В Україні, яка проголошена Конституцією суверенною і незалежною, демократичною, соціальною і правовою державою, а принцип верховенства права є одним із основоположних, значення вищої юридичної освіти важко переоцінити, адже саме представники юридичних професій (судді, прокурори, адвокати, державні службовці) реалізують правову державу.

Як слушно зазначає О.Я. Рогач, право є соціальним регулятором суспільного життя, який формується і функціонує завдяки свідомості і волі людей. Тому рівень розвитку будь-якої правової системи багато в чому зумовлюється правосвідомістю людей, які її професійно створюють. Головним базовим джерелом професійної правової свідомості в сучасному цивілізованому суспільстві є вища юридична освіта [1, с. 26].

Погоджуємося з Н.І. Костовою, яка констатує, що глобалізація та інформатизація, участь України у Болонському процесі та інтеграція до європейського простору вищої освіти, зміна пріоритетів в освітній політиці, масштабність і варіативність перетворень у професійній підготовці фахівців вимагають прогнозування розвитку системи вищої освіти, зокрема юридичної освіти, у XXI столітті [2, с. 93].

Не випадково у розробленій Міністерством освіти і науки України «Концепції розвитку освіти України на 2015–2025 роки» наголошується на необхідності системної реформи освіти, яка має бути предметом суспільного консенсусу, розумінням того, що освіта – це один з основних важелів цивілізаційного поступу та економічного розвитку [3].

На думку К.В. Воронцової, процес різноманітних змін і перетворень може супроводжуватися як здобутками, так і втратами. Вони не оминули й вищу юридичну освіту. Як наслідок, не кожен нинішній випускник юридичного факультету може продемонструвати високий рівень фахових знань. Тому пошук шляхів розв'язання цієї проблеми перебуває в тісному взаємозв'язку з перебігом подій певного відтинку часу, який дасть змогу, на підставі аналізу нормотворення та історико-теоретичних обґрунтувань, виявити і розкрити комплексні науково-аксіологічні ідеї прогалин та здобутків у розвитку вищої юридичної освіти за час української незалежності, а на основі набутого досвіду уможливить формулювання ключового значення її успішного розвитку [4, с. 275].

Тому дослідження проблем реформування вищої юридичної освіти як складової вищої освіти взагалі, її змістового наповнення, підвищення якості, а також реорганізація системи управління закладами вищої юридичної освіти, забезпечення високого рівня викладання, посилення кадрового потенціалу ЗВО є надзвичайно актуальними і своєчасними. Питанням модернізації моделі вищої юридичної освіти і підготовки фахових правників присвячені роботи багатьох визнаних вітчизняних науковців, зокрема, В.І. Андрейцева, Д.О. Білінського, К.В. Воронцової, С.Д. Гусарева, Г.П. Клімової, В.В. Комарова, О.М. Котикової, Н.І. Костової, О.В. Петришина, В.М. Сущенко, В.Я. Тація та ін.

Практичні працівники та державні органи теж не стоять осторонь цієї проблеми. Так, Міністерством юстиції України спільно з Міністерством освіти і науки України активно обговорюється проєкт «Концепції реформування юридичної освіти»¹. У 2018 р. експертною групою з правової освіти Директорату з прав людини, доступу до правосуддя та правової обізнаності Міністерства юстиції України проведено дослідження, метою якого було визначення потреб у знаннях, навичках та вміннях випускників юридичних факультетів чи закладів вищої освіти. Результати цього дослідження мають ви-

¹ URL: https://minjust.gov.ua/m/27052019-povidomlennya-pro-provedennya-elektronnih-konsultatsiy-schodo-proektu-kontseptsii-rozvitku-yuridichnoi-osviti?fbclid=IwAR2i8slOw_K4n2c_qDIo5vNb33gwlmrQOYyT12SmN0suR-B33rkP7pjmES (дата звернення 18.03.2020).

користуватися при формуванні державної політики Міністерства юстиції України та Міністерства освіти і науки України, а також можуть стати підґрунтям для зміни закладами вищої освіти своїх освітніх програм та навчальних планів, підвищення вимог до функціонування внутрішньої системи забезпечення якості освіти [5].

Формування вибірки респондентів здійснювалося шляхом пошуку відповідних контактів (адвокатські об'єднання, юридичні фірми тощо) у відкритих джерелах у мережі Інтернет. Опитування здійснювалося шляхом надсилання анкети на електронну пошту, а також розміщення в мережі Інтернет он-лайн форми опитування. У проведенні такого опитування взяли участь 41 юридична компанія, 2 неюридичні компанії, а також 33 центральні органи державної виконавчої влади.

Однією із головних проблем юридичної освіти, на думку експертів, є невідповідність знань та вмій випускників юридичних факультетів і закладів вищої освіти потребам юридичного ринку [5, с. 5], оскільки значна кількість респондентів висловила незадоволення якістю підготовки молодих юристів.

Оцінюючи відповіді роботодавців – юридичних компаній, щодо бажаних знань у випускників юридичних факультетів та закладів вищої освіти, експерти відмічають, що переважна більшість (55,2%) вказує на необхідність володіти знаннями, зокрема з теорії держави і права, римського права та філософії, господарського, цивільного, митного, банківського, податкового, адміністративного права, права в сфері ІТ-технологій, процесуального права, міжнародного права та права Європейського Союзу.

Ще 13,7% респондентів відзначили важливість знань щодо оформлення документів правового характеру, хоча швидше за всіх слід віднести до необхідних практичних навичок. Також, роботодавцям потрібні знання роботи з реєстрами та законодавчою базою (12%), методики роботи з клієнтами та ведення переговорів (6,6%), кваліфікації юридичних дій та подій (8,6%) та знання з інших, не суто юридичних галузей знань, як-то: риторика, знання принципів побудови юридичних фірм, розуміння ринку юридичних послуг, тайм менеджмент тощо (3,6%) [5, с. 17].

Щодо **практичних навичок** експертами визначено, що, на думку роботодавців, випускник юридичного факультету має володіти навичками складання процесуальних документів (25,3%), умінням логічно викладати свою думку та мати комунікативні навички (25,3%). Майже в рівній кількості респонденти зазначають потребу в умінні аналітично, критично та логічно мислити (9,6%), навичках роботи з законодавчою базою, реєстрами даних та юридичними програмами, навичках швидкого пошуку та опрацювання інформації (8,4%), взаємодії з клієнтами (7,3%). Також випускники юридичних факультетів повинні на належному рівні володіти іноземною мовою, зокрема вміти складати документи іноземною мовою, володіти технікою перекладу (7,3%). Не менш важливими є навички та вміння щодо розв'язання конфліктів, організації робочого часу (6%) [5, с. 19].

Респонденти – представники органів державної влади – відмітили, що найбільш необхідними навичками є: з підготовки проєктів та юридичної експертизи нормативно-правових актів (28,8%), складання документів правового характеру (22%), навички представлення інтересів у суді та інших органах (18%), загальні вміння аналізувати, систематизувати та узагальнювати інформацію (14%) та інші навички, як-то: вміння комплексно вирішувати питання, вести переговори й відстоювати власну позицію та інші (14%). Також 4% респондентів зазначили потребу в навичках працювати одночасно в декількох проєктах [5, с. 19].

Також більшість респондентів (88,3%) прямо вказують на те, що якщо моральні цінності претендента на посаду суперечать світогляду чи корпоративній культурі компанії, навіть якщо він продемонстрував високий рівень знань та вмінь, то на роботу його, швидше за все, не візьмуть. Це свідчить про вагомість моральних цінностей та корпоративної культури [5, с. 25].

Досить цікавим у Звіті за результатами аналітичного дослідження «Знання та навички випускників юридичних факультетів і закладів вищої освіти через призму відповідності потребам ринку праці», на наш погляд, є бачення необхідних навичок, які будуть потрібні фахівцям-правникам в майбутньому. Так, експерти встановили, що в перспективі 2030 року найбільший попит матимуть навички: вмін-

ня працювати в команді, рішення комплексних проблем, аналітичне мислення, здатність швидко навчатися, ініціативність, емоційний інтелект, критичне та стратегічне мислення, уміння управляти проектами і змінами [5, с. 8].

Звичайно, професія юриста сьогодні є складною і багатогранною. Як бачимо, істотного значення набувають (і так має бути завжди) особисті якості правника, високий рівень його моральної і правової свідомості, а також правової культури. Підтримуємо К.В. Воронцову, яка зазначає, що освітній процес варто спрямувати на розширення світогляду студента, виховання ціннісного ставлення до прав і свобод людини та верховенства права [4, с. 280]. Тобто дослідники переконують у необхідності перегляду парадигми змісту вищої юридичної освіти, націленні її на розвиток інтелектуальних здібностей і критичного мислення студента, вміння застосовувати знання для ефективного правового захисту законних інтересів громадян. Ці питання потребують продовження широкої дискусії серед науковців і практичних працівників.

Підсумовуючи викладене, можна зробити висновок, що реформа повинна забезпечити відповідність змісту вищої юридичної освіти потребам і викликам сучасного суспільства. Вона має створити умови для постійного оновлення змісту освіти, що в майбутньому сприятиме підготовці фахівців, конкурентоспроможних на ринку праці, готових і здатних задовольнити потреби суспільства у правничих професіях.

ЛІТЕРАТУРА

1. Рогач О. Я. Проблеми та перспективи розвитку вищої юридичної освіти в Україні. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/9878/1/4.pdf>.
2. Костова Н. І. Стан розвитку вищої юридичної освіти в Україні. URL: http://www.pap.in.ua/1_2018/25.pdf.
3. Концепція розвитку освіти України на період 2015–2025 років (проект). URL: <http://www.ligazakon.ua>.
4. Воронцова К. В. Стан дослідження розвитку вищої юридичної освіти незалежної України. *Науковий вісник кафедри Юнеско КНЛУ. Серія «Філологія – Педагогіка – Психологія»*. Випуск 31. 2015. С. 275-281. URL: [file:///C:/Users/User/Downloads/61130-125373-1-SM%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/User/Downloads/61130-125373-1-SM%20(1).pdf).

5. Звіт за результатами аналітичного дослідження «Знання та навички випускників юридичних факультетів та закладів вищої освіти через призму відповідності потребам ринку праці». URL: https://uba.ua/documents/ZVIT_Jurosvita.pdf.

REFERENCES

1. Rohach O. Ya. Problemy ta perspektyvy rozvytku vyshchoi yurydychnoi osvity v Ukraini. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/9878/1/4.pdf> [In Ukrainian].

2. Kostova N. I. Stan rozvytku vyshchoi yurydychnoi osvity v Ukraini. URL: http://www.pap.in.ua/1_2018/25.pdf [In Ukrainian].

3. Kontseptsiia rozvytku osvity Ukrainy na period 2015–2025 rokiv (proiekt). URL: <http://www.ligazakon.ua> [In Ukrainian].

4. Vorontsova, K. V. (2015). Stan doslidzhennia rozvytku vyshchoi yurydychnoi osvity nezaleznoi Ukrainy. *Naukovi visnyk kafedry Yunesko KNLU. Seriiia «Filolohiia – Pedagogika – Psykholohiia» - Scientific Bulletin of the UNESCO KNLU Department. Series “Philology - Pedagogy - Psychology”, issue 31, 275-281.* URL: [file:///C:/Users/User/Downloads/61130-125373-1-SM%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/User/Downloads/61130-125373-1-SM%20(1).pdf) [In Ukrainian].

5. Zvit za rezultatamy analitychnoho doslidzhennia «Znannia ta navychky vypuskykiv yurydychnykh fakultetiv ta zakladiv vyshchoi osvity cherez pryzmu vidpovidnosti potrebam rynku pratsi». URL: https://uba.ua/documents/ZVIT_Jurosvita.pdf [In Ukrainian].